

Museovirasto
Rakennushistorian osasto
Restaurointiyksikkö
Suomenlinna B 1
00190 HELSINKI

SELVITYS

11.9.1993

KURTTIINITALO JA BASTIONI BIELKE SUOMENLINNAN ISO MUSTASAARELLA
LYHYT RAKENNUSHISTORIA

RUOTSALAINEN AIKA 1748-1808

Iso Mustasaari oli metsäinen ja kalliainen saari ennen rakennustöiden aloittamista vuonna 1749. Iso Mustasaaren itärannan bastionilinjaan kuuluu 3 eri rakennusta, Kurttiinitalo, bastioni Bielke ja Taitettu kurttiini. Yhdessä ne muodostavat 250 m pitkän yhtenäisen puolustusketjun eli bastionilinjan saaren itärannan suuntaisesti.

Nils Adam Bielke

Viaporin linnoituslaittet on nimetty ruotsalaisten valtiomiesten ja upseerien mukaan. Kuka oli herra Bielke? Nils Adam Bielke syntyi 1724 Göteborgissa. Hän oli äidin puolelta Piperin sukua ja opiskeli mm. Lundissa ja Saksassa, auskultoi Svean hovioikeudessa 1746. 1747 hänet lähetettiin Pietariin ilmoittamaan kruununprinssi Kustaan (tuleva Kustaa III) syntymästä. Kreivi Bielkellä oli 7 lasta kahdesta von Dyben sukuun kuuluneesta vaimosta. Nils Bielke kuoli Stureforsin kartanossa 1792.

Kurttiinitalo 1756 - 1762

Kurttiinitalo on ketjun se osa, jonka rakennusrunko on suora. Kurttiinitalon rakentaminen aloitettiin vuonna 1756 rakentamalla 6 kellariholvia pohjoispäähän. Kurttiinitalo valmistui vuonna 1762 kaksikerroksisena matruusien ja sotilaiden kasarmiksi. Kurttiinitalo on tyypillinen 1700-luvun keskikäytävällinen kasarmirakennus. Rakennuksen julkisivut olivat hyvin yksinkertaiset ja koristelemattomat.

Bastioni Bielken pohjoisosa Ehrensvärdin mukaan 1761 - 1772

Augustin Ehrensvärdin suunnitelman mukaan tälle paikalle piti rakentaa kruunulinna. Bastioni Bielken piti olla kruunulinnan keskusbastioni, jonka piti liittyä kurttiinien välityksellä puolibastioniin sekä pohjoisessa että etelässä. Täydelliseen bastioniin kuuluu 5 osaa: kärki, oikea ja vasen siipi ja oikea ja vasen kylki.

Bastioni Bielken pohjoispuolikas rakennettiin siis Augustin Ehrensvärdin suunnitelman mukaan vuosina 1761-72. Tämä osa on sydänseinäinen kasarmi, jonka pohja muodostuu 4:stä porraskäytävien väliin jäävästä tuvasta. Uunit sotilaiden ruoanlaittoa ja lämmitystä varten olivat ulkoseinillä.

Bastionin eteläosa Sprengtportenin mukaan 1774

Eteläisen puoliskon rakentamiseen päästiin vasta 1774, mutta sitä ei rakennettukaan enää Ehrensvärdin vaan Yrjö Maunu Sprengtportenin suunnitelman mukaan. Pohjaratkaisussa otettiin käyttöön jo kolmas kasarmipohjatyyppeissä samassa rakennuksessa. Eteläinen puolikas on sydänseinäinen kuten pohjoinenkin puolikas, mutta porraskäytävät sijoitettiin pihanpuolelle, jolloin saatiin 1 tupa lisää ja uunit sijoitettiin energiataloudellisemmin sydänseinälle 4 samaan hormiryhmään.

Kesken jäänyt Taitettu kurttiini

Sprengtportenin suunnitelmaan kuului bastioniketjun jatkaminen etelään ns. Taitetun kurttiinin avulla. Taitettu kurttiini ei kuitenkaan koskaan valmistunut, koska Isolla Mustasaarella oli käynnissä mammuttimaisia rakennushankkeita, päälaiturin rannan puolustusmuuri ja Kruunulinna Ehrensvärd. Taitetusta kurttiinista on jäljellä kurttiinimuuri, se, jonka portista usein kuljemme sekä upseerikerhon harmaakivinen alakerta.

Sprengtporten oikaisi kiusallisesti Ehrensvärdin suunnitelman kruunulinna, sillä hän liitti Taitetun kurttiinin bastioni Bielkeen niin niukasti, ettei bastioniin muodostunut oikeaa kylkeä sisäpuolelle lainkaan. Bastioni Bielke päättyy nyt siis harhaoppisesti ilman oikeaa

kylkeä litteästi upseerikerhon seinään.

VENÄLÄISEN VARUSKUNNAN AIKA 1808 - 1918

Kasarmina 1808 - 1855

Venäläisten vallattua Viaporin vuonna 1808 Kurttiinitalossa ja bastioni Bielkessä oli upseeriasuntoja, alemman miehistön kasarmitupia, Viaporin Sataman kanslia ja ylikomentajan asuinhuoneisto. Ylikomentaja sai kuitenkin muuttaa muualle, kun Viaporin komandantti muutti taloon Susisaaren linnanpihan hallintorakennusten tuhouduttua pahoin Krimin sodan pommituksissa 1850-luvulla.

Korotus kolmikerroksiseksi 1845 - 1847

Vuosina 1845-47 korotettiin koko talo kolmikerroksiseksi. Samalla rakennettiin koko rakennuksen korkuinen käymäläsiipi talon pohjoispäättyyn vuosina 1845-47.

Korkeimman upseeriston asuntolina ja hallintorakennuksena 1855 - 1918

Rakennuksessa toimi eri aikoina monia Viaporin hallintoelimiä kuten Viaporin Sataman, insinöörihallinnon, linnoitustykistön ja miinakomppanian kansliat sekä linnoituksen esikunta.

Bastioni Bielken oikeassa siivessä oli luterilainen kirkko. Porvoon hengellinen konsistori ei turhaan valitellut luterilaisen kirkon tilan ahtautta - kirkolle annettiin lisää tilaa kansliahuoneista. Roomalaiskatolinen kappeli oli bastioni Bielkessä vuodesta 1856 vuoteen 1889, jolloin se siirrettiin Rantakasarmiin C 1.

Rakennuksen tärkein huoneisto lienee ollut Viaporin komendantin kaksikerroksinen asuin- ja virkahuoneisto. Sitä korjattiin ylen aikaa. Paraatissäämäkäynti portaineen aiheutti huolta ja sitä komistettiin yhtenä. Komendantin huoneistosta oli oma käynti aidattuun puutarhaan. Vuonna 1888 komendantin asunnon toiseen kerrokseen tehtiin

metallikaiteinen, koristeellinen parveke. Parveke taitaa olla Suomenlinnan ainoa.

Viaporin kapinassa 1906 rakennus sai osumia ja se rapattiin vielä venäläisen varuskunnan hallinnon aikana.

Ilmeisesti komendantin takia bastioni Bielkeen vedettiin vesijohdot jo 1910-luvun alussa. Kaupungista ei vielä silloin tullut vesijohtoa, vaan komendantiin asuntoon saatiin vettä puhdistamalla merivettä. Puhdistamo (C 62) rakennettiin rantaan tätä hanketta varten. Nykyään puhdistamossa on Suomenlinnan hoitokunnan isännöintitoimisto.

SUOMEN ITSENÄISYYDEN AIKA BASTIONI BIELKESSÄ 1918 - 1993

Suomen itsenäistyttyä 1917 Viaporin ottivat haltuunsa ensin saksalaiset ja sitten toukokuussa 1918 suomalaiset joukot. 12. toukokuuta Viapori -nimi muutettiin Suomenlinnaksi. Bastioni Bielke ja Kurttiinitalo olivat Suomen armeijan aikana keskeisessä asemassa linnoituksen elämässä, sillä talossa toimi useita keskeisiä laitoksia, mm. Rannikkotykistörykmentti, koeampumalaitos, sukellusvenelaivue ym. Komendantti asui talossa edelleen. Vasta 1980-luvun puolivälistä rakennus on ollut pelkästään asuinkäytössä.

LYHYT LÄHDELUETTELO

- Ruotsalaisen ajan rakennuspiirustukset: Krigsarkivet Stockholm, Utländska kartor, Finland, Sveaborg, Stora Öster Svartö.
- Venäläisen ajan rakennuspiirustukset: Museovirasto Suomenlinna, Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustusarkisto.
- Ruotsalaisen ajan kasarmirakennuksia on tutkinut mm. Ejnar Berg.

Suomenlinnassa 11. syyskuuta 1993

Seija Linnanmäki
tutkija